

УДК 327(477):355.01]:659.3

DOI: 10.24144/2078-1431.2024.2(33).158–173

Тетяна Ілюк,

кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
факультету права та міжнародних відносин
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
<https://orcid.org/0009-0006-5581-4505>

Катерина Гетманенко,

інтернка Програми російських та білоруських студій
Ради зовнішньої політики «Українська призма»
(м. Київ, Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-0466-757X>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ У МАСМЕДІЙНОМУ ПРОСТОРІ КОРОЛІВСТВА ІСПАНІЯ В ПЕРІОД «ГІБРИДНОЇ» ФАЗИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014 — ЛЮТИЙ 2022 рр.)

У статті проаналізовано імідж України на шпальтах провідних газет Королівства Іспанія в період «гібридної» фази війни Росії проти України. Досліджуються характеристики медіаобразу нашої держави з 2014 року по лютий 2022 року та простежено їх трансформацію. Визначено чинники, що впливали на формування іміджу України, та доведено, що війна стала каталізуючим фактором, що підвищив впізнаваність, привернувши увагу всієї світової спільноти і змінивши розуміння нас світом.

Ключові слова: Україна, імідж, Королівство Іспанія, масмедіа, характеристики, наративи.

The article analyzes the image of Ukraine in the columns of the leading newspapers of the Kingdom of Spain in the context of Russia's war against our country from the moment of the annexation of the Autonomous Republic of Crimea to the beginning of the full-scale invasion. The characteristics of the image of our state in the Spanish mass media environment from 2014 to February 2022 are studied, and their transformation is traced. It was determined that the war became a catalyst that increased the recognition of our state, drawing the attention of the entire world community to it and changing the world's understanding.

It is noted that during the years of the war, a clear distinction for the audience of the Spanish mass media appeared between our culture, values, identity and Russian attempts to assimilate our achievements. The understanding of us as a country with European values, and courageous people fighting for their freedom and European future is growing.

The main events that aroused the interest of the media and the topics that received the greatest resonance were determined. The presence of messages of Russian propagan-

da, the influence of which was especially felt in 2014-2017, and the presence of information campaigns and signs of informational and psychological operations are noted, especially in the context of the referendum on the independence of Catalonia in 2017 and Russia's attempts to draw parallels with Crimea in order to justify its aggression in the eyes of the world public. The change in the narratives spread in the mass media was also analyzed, and the changes in the understanding of the nature of the war and its significance for the whole of Europe were traced.

Problematic aspects of the image of Ukraine, such as corruption, poverty, and the low standard of living of the population, which give rise to such phenomena as crime and the prevalence of surrogate motherhood, the center of which is called Ukraine, are clarified. Potentially the most favorable directions for forming the image of Ukraine were also analyzed, which will allow us to present our country not only through the prism of war, but also through directions that really arouse interest for the Spanish audience: culture, sports, the potential of agricultural production, an educated population, European values, and history.

Keywords: *Ukraine, image, Kingdom of Spain, mass media, characteristics, narratives.*

Російсько-українська війна змусила нас переоцінити значення іміджу держави для захисту її національних інтересів та реалізації власних політичних амбіцій, та привела до кардинального переосмислення розуміння України та українців як всередині країни, так і за кордоном. Вона привернула увагу світової громадськості і створила вікно можливостей власної репрезентації України світу, при цьому наочно показавши як сильні, так і слабкі сторони нашої самобутності, що особливо гостро відчувалося в умовах інформаційної війни проти України, яку веде російська пропаганда.

Вибір масмедійного простору Іспанії для дослідження іміджевих характеристик України обґрунтовується кількома факторами. Іспанія — одна з найбільших країн-членів ЄС, яка є важливим партнером, що підтримує та розвиває відносини політичного, культурного, соціального, економічного характеру й сприяє реалізації євроінтеграційного курсу України. Згідно із соціологічним дослідженням Інституту світової політики «Що думають європейці про Україну», Іспанія за рівнем прихильності до українців посідала 2 місце після Польщі [2]. Важливо й те, що охоплення медіа Іспанії виходить далеко за межі Королівства Іспанія, й сягають широких аудиторій іспаномовного світу, зокрема країн Латинської Америки та Карибського басейну, таким чином формуючи громадську думку у регіоні.

До наукового аналізу проблем іміджу України у контексті російсько-української війни у своїх роботах зверталися Є. Магда, Т. Водотика, В. Терещук, Г. Піскорська, Н. Яковенко, Т. Люк та інші. Власні дослідження, присвячені вивченню іміджу України у іноземних масмедійних просторах, проводили О. Бойко, Г. Коталейчук, В. Чекалюк, С. Козиряцька, К. Гетманенко та інші. При цьому аналіз медіапростору Іспанії було розглянуто лише фрагментарно у роботі А. Корбут під час реалізації проєкту «Питання Криму в Іспанії та країнах Латинської Америки: політичний

та медійний виміри»[1]. Однак комплексного дослідження репрезентації іміджу України в іспаномовних медіа не проводилося.

Дослідження базується на широкій джерельній базі публікацій двох найрейтинговіших іспанських газет — «El País» та «ABC». Для більш детального та об'єктивного простеження наративів також використано уточнюючі матеріали видань «El Mundo», «Rebellion», «20Minutos». Моніторинг здійснено за допомогою ручного кодування на виявлення матеріалів, що вміщують згадки про Україну (#Ucrania, #ucraniano, #ucraniana). При підготовці роботи було застосовано проблемно-хронологічний підхід та використано методи кількісного та якісного контент-аналізу, компаративний аналіз, метод ретроспективного аналізу та історичний метод, що дозволило виявити та дослідити основні наративи та іміджеві характеристики і простежити їх трансформацію у процесі історичного розвитку подій. Для верифікації ключових інформприводів застосовувалася також методика вебінструменту GoogleTrends.

Аналізуючи газетні публікації з 2014 року, констатуємо стрімке збільшення уваги іспаномовної аудиторії до України. Початок збільшення уваги спостерігається з моменту зустрічі В. Януковича і В. Путіна та подій на Майдані [17]. У цей час газети продукують матеріали про події у центрі Києва, вимоги опозиції та її настрої. Загалом 2014 рік став роком привернення уваги до нашої країни і подій навколо неї. Лише у газеті «ABC» за згадкою «Україна» знайдено 3717 матеріалів (супроти 524 у 2013 році).

Характерно, що у цей період трактування подій на шпальтах іспанських медіа було досить неоднозначне, значною мірою сформоване під впливом російських наративів. Зокрема, газетні видання Іспанії для опису ситуації в Україні користуються терміном «українська криза» (у 211 матеріалах), у той час як «війна в Україні» зустрічаємо лише у 43 матеріалах. Таку тенденцію ми простежуємо фактично до початку повномасштабної російської агресії у 2022 році, коли розуміння подій зазнає кардинальних змін (в «ABC» за 2022 рік знайдено 2375 матеріалів за згадкою «війна в Україні» та 55 — «криза в Україні»).

За тематикою подій, що привернули увагу громадськості у 2014 році, на перше місце виходять питання Криму (1264 матеріали «ABC» зі згадкою «**Крим**»). При цьому тимчасова окупація півострову висвітлюється під призмою сепаратизму, вживаючи такі формулювання щодо учасників, як «проросійські сепаратисти» (у 360 публікаціях) [4].

Такі ж тенденції спостерігаємо при аналізі публікацій щодо подій у Донецькій та Луганській областях. Згадка «**Донецьк**» у газеті «ABC» трапляється у 832 матеріалах, «**Луганськ**» — у 471. «Антитерористична операція» згадується у 189 матеріалах газети. Видання «El País» характеризує ситуацію на Донбасі так: «*П'ятимісячні бойові дії, які спричинили понад 2600 смертей і більше мільйона переміщених осіб, а також значні руйнування у багатьох містах на сході України, особливо в опорних пунктах повстанців у Донецьку та Луганську*» [13]. Як бачимо, формулювання «повстанці» вказує на розуміння війни проти України як внутрішнього конфлікту, що є російським наративом.

Інформаційними приводами публікацій ставали здебільшого такі знакові події на фронті, як бомбардування аеропорту у Донецьку (43 матеріали) або ж події, пов'язані з авіакатастрофою рейсу МН-17 у Донецькій області (166 матеріалів «АВС»). Газета «El Mundo» публікує матеріали зі звинуваченнями проросійських сил у збитті літака, називаючи їх «сепаратистами» та «проросійськими партизанами»: «Зазначений снаряд був випущений сепаратистами, і серед ймовірних проросійських партизанів навіть є відео, яке підтверджує цю версію. У зв'язку з цим президент України Петро Порошенко заявив, що армія його країни жодним чином не причетна до знищення літака, яке він назвав терористичним актом» [42].

Загалом у 2014 році Україна описується як «**біполярна держава**», географічно розподілена на російську та європейську зони впливу. «АВС» пише: «Росія, з одного боку, і також Європейський Союз і США, які борються за вплив на стратегічну орієнтацію України, очікують призначення нового прем'єр-міністра після відставки Миколи Азарова та його кабінету 28 січня» [27]. На наявності «розколу» всередині країни наголошує і видання «El País», говорячи про Східну та Західну Україну: «Між двома Українами можна знайти спільні знаменники, і в часи миру та процвітання обидві сторони прагнуть зблизитися. Крім того, обидві України хотіли б демократичного уряду, який би стояв поза культурними відмінностями. Однак, коли мотузки натягуються і лояльності конфліктують, кожен з українців тягнє до своїх традиційних референтів, чи то в Європі, чи в Росії» [6]. А у газеті «El Confidencial» зазначається, що: «глибокий етнонаціональний розкол в Україні історично став початком різноманітних конфліктів, які спустошували країну» [26].

Однак основну занепокоєність іспанської аудиторії викликають **наслідки війни та санкцій для економіки і безпеки Європи**. Для прикладу, досить жваво обговорюються втрати внаслідок ускладнення авіасполучення, про що «АВС» зазначає: «Росія розглядає можливість обмеження або навіть повного блокування європейських рейсів до Азії через Сибір у відповідь на санкції ЄС. Більшість прямих рейсів між Європою та Азією проходять через Сибір, заощаджуючи літакам принаймні 4 години польоту» [34]. Про побоювання НАТО щодо посилення російського впливу внаслідок гібридних дій під виглядом миротворчої місії пише «АВС»: «Альянс побоюється, що може використати їх у нібито гуманітарній місії, враховуючи атмосферу напруги, яка існує на території України між армією та проросійськими повстанцями» [30]. При цьому Росію не поспішають називати прямою стороною конфлікту чи агресором, а продовжують проводити політику надзвичайної обережності.

Така ситуація не є дивною, адже засилля такої кількості проросійських наративів пояснюється кількома чинниками. Насамперед тривалою присутністю й ефективною роботою російського іномовлення та пропагандистських мереж у іспанському просторі (трансляція телеканалів «RussiaToday» і «Sputnik»; наявність російськомовних додатків до іспанських газет, як у «Diario Sur»; активне проведення ПІСО) та недостатньо розвинутих іномовленням України (лише у 2015 році розпочинає кабельне мовлення UkraineToday, а у 2023 році у провінції Аліканте — перше в Іспанії українське радіо).

З 2015 року увага іспанських масмедіа до подій в Україні зменшується, здебільшого фокусуючись на висвітленні реалізації Мінських домовленостей чи зустрічей лідерів «нормандської четвірки». Про неефективність дипломатичних зусиль пише газета «АВС», говорячи про Мінськ-2: «Війна не припиняється на сході України, куди ледве долітає відлуння дипломатичних переговорів, за допомогою яких Захід різними групами намагається зупинити кровотечу, спричинену конфліктом, захопченим і озброєним з Москви» [33]. Важливо, що тут спостерігаємо появу терміну «війна», хоча Росія ще й не визнається її стороною.

Україна починає характеризуватися як держава, де відбувається «**забута війна**», що поступається медіа увагою на фоні війни у Сирії [4]. Газета «Politica Exterior» публікує в аналітичному матеріалі констатує: «Сирія — це війна, яка привертає увагу міжнародної спільноти — цей фантом із дефіцитом уваги, який зазвичай згасає, коли лунають перші постріли — але ніхто не повинен забувати Україну, де насильство триває рік» [9]. Такі ж настрої бачимо і в публікаціях «АВС»: «Забута війна в Україні вже забрала понад п'ять тисяч життів» [23].

Важливо, що, окрім війни, Україна присутня на сторінках іспанських видань і в контексті спортивних подій, насамперед — **футболу**, особливо у контексті матчу між клубами Іспанії та України. Характерно, що навіть у спортивних публікаціях ми бачимо такі характеристики нашої країни, як «**відважна**». Як пише «АВС» у футбольному контексті: «Іспанія не може зазнати поразки від відважної України» [38]. Іспанські аудиторії також цікавляться спортивним іміджем України на фоні скандалів із підозрою у використанні допінгів всесвітньо відомими атлетами, у тому числі українськими. Однак такі публікації є скорше епізодичними і не додають негативних характеристик іміджу України.

У 2016 році помітні тенденції до зменшення уваги до подій в Україні у масмедійному просторі Іспанії. Ситуацію на Донбасі описують здебільшого як «затьмарений конфлікт», а пік публікацій спостерігаємо у період зустрічі нормандської четвірки у Берліні, де було погоджено розробку «дорожньої карти» [7]. Досить потужно ретранслюються наративи російської пропаганди про громадянську війну та внутрішній сепаратизм. Як зазначає «АВС»: «Українські аналітики побоюються, що Сирія затьмарить конфлікт у повстанських Донецькій і Луганській областях, знову залишивши це питання у темряві» [24].

Проте наявні і позитивні тенденції формування іміджу, такі, як збільшення уваги до **культурних здобутків України** і висвітлення злочинів радянського режиму проти нашого народу. Насамперед такі публікації створені в контексті перемоги на Євробаченні Джамали, а також з нагоди 30-ї річниці Чорнобильської катастрофи. Так, пісня Джамали привернула увагу іспанських масмедіа до проблеми **кримських татар**. Як пише «АВС»: «Драматична балада з етнічним забарвленням, яка стала даниною пам'яті її прабабусі. "1944", пісня, яка перемогла на пісенному конкурсі Євробачення, — більше, ніж просто пісня. Її творець і виконавець Джамала створила її як пам'ять про майже двісті тисяч кримських татар, яких депортував ста-

лінський режим. Багато з них, понад сорок тисяч, померли через тяжкі умови, у які вони потрапили після вимушеного заслання» [12]. При цьому відзначається і політична складова культурних здобутків. Як підкреслює «20Minutos»: «Майже як військову перемогу Україна відсвяткувала тріумф співачки Джамали на пісенному конкурсі "Євробачення", де вона обіграла представника Росії Сергія Лазарева, одного з головних фаворитів, який посів третє місце» [19].

Перші результати дає і робота української держави і громадського сектору щодо власного культурного просування. Так, бачимо від'єднання від російських гастрономічних наративів та окреслення української приналежності борщу: «Вона готує "борщ", типовий український суп» [18]. Та при цьому говорити про розуміння відмінності української ідентичності точно ще зарано.

У 2017 році також відзначаємо сталість у висвітленні характеристик іміджу України, сталий інтерес до яких спостерігаємо у період підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, коли видання Іспанії пишуть про партнерство, співпрацю та допомогу Україні з боку ЄС. Та все ж найбільше зацікавленість іспанців до України у 2017 році прикута в контексті **кібератак** та їх наслідків власне для самого ЄС. Як підкреслює «El País»: «Україна, яка вже понад три роки перебуває у закоренілому конфлікті з Росією, раніше вже звинувачувала Росію в тому, що вона є автором кількох масштабних кібератак на свою електронну інфраструктуру. Саме Україна забила тривогу про початок комп'ютерної атаки, яка, схоже, охопила пів світу» [35]. Видання «АВС» розглядає цю ситуацію також з нагадуванням про російську агресію: «Відносини між Києвом і Москвою переживають найгірший момент у своїй історії після анексії Криму у березні 2014 року та початку війни на сході України, яку заохочує, фінансує та спонсорує Кремль» [25].

Не в останню чергу увага іспанської громадськості до гібридних дій Росії була прикута і в контексті інформаційної війни Росії власне в Іспанії. Пропагандистський апарат РФ під час референдуму у Каталонії у 2017 році поширював свої тези і застосовував прийоми інформаційної війни з метою розхитування внутрішньополітичної ситуації у державі, намагаючись сформувати в іспанській громадськості паралелі між ситуацією відокремлення Каталонії та своїх прагнень анексувати АР Крим. Масштабне розслідування щодо цього провело видання «El País», навівши показові приклади діяльності російських пропагандистів у масмедійному просторі Іспанії [3]. Так, RussiaNewsNow, новинний портал, опублікував статтю з назвою «ЄС: Каталонія може, Крим — ні», де йшлося про те, що Євросоюз дав зелене світло відокремленню Каталонії від Іспанії, хоча й був проти відходу Криму від України. Насправді йшлося про інше: «Каталонці мають право вирішувати своє майбутнє демократичним шляхом, згідно із заявою членів Європарламенту» [3]. У дійсності російське медіа опублікувало пресреліз політичного угруповання Європейських об'єднаних лівих та зробило гучну фейкову заяву у своїх матеріалах.

У контексті інформаційної війни розголосу набувають і інциденти, пов'язані з українськими спортсменами, що стали жертвами російських ІПСО. Варто виокремити постать українського футболіста Романа Зозулі,

справа якого стала резонансною. Конфлікт між Р. Зозулею та фанатами «Райо Вальєкано» зародився у 2017 році, коли фанати іспанської команди називали гравця нацистом через його допомогу українським військовим на Донбасі та світлини футболіста в соцмережах, де він позує у шарфі з зображенням Степана Бандери та з ветеранами АТО, через які футболіста звинуватили у прихильності до нацизму та фашизму. Однак маємо підкреслити, що на сторінках газет ми не простежуємо засуджуючих характеристик. Навпаки, газета «El País» характеризує український батальйон як: «Батальйон "Азов" — ополчення українських ультранационалістичних добровольців, які воюють проти проросійських сил на сході країни» [31]. Та і постать самого **С. Бандери** подається як: «Степан Бандера, видатна та неоднозначна постать українського націоналізму, антикомуніст, пов'язаний з нацистською Німеччиною» [31].

Розуміння прагнення нашої держави остаточно вийти із зони російського впливу, і ціни, яку за це платить Україна, бачимо в іспанських медіа і у 2018 році, коли спостерігаємо незначне збільшення кількості публікацій, які фокусувалися на таких подіях, як **інцидент у Керченській протоці** 25 листопада 2018 року, коли Росія здійснила напад на кораблі ВМС України.

Цікаво, що медіа Іспанії показує Україну як **державу-арену для російських бойових дій**, підкреслюючи глобальний характер геополітичного протистояння. Так, видання «El País» описує роль **Майдану** у відриві України від російського цивілізаційного простору: «Сила і триумф Майдану руйнують плани Росії включити Україну в проєкт Євразійського Союзу. Для Кремля пріоритетом було зірвати реформаторський порядок денний у Києві, оскільки гіпотетична процвітаюча та демократична Україна, яка могла б надихнути російське громадянство, є неприйнятним ризиком для режиму Путіна» [32]. Газета також зазначає, що **Україна є полігоном для військових дій Росії**: «Україна слугує полігоном для випробування нових типів втручань, починаючи від використання звичайної військової сили і закінчуючи масовими кібератаками і активним використанням кампаній з дезінформації та операцій психологічної війни» [32].

Серйозність ситуації підкреслює й видання «Ultima Hora»: «Київ і Москва переживають перше за чотири роки відкрите військове протистояння. Очевидним доказом серйозності ситуації є те, що Україна запровадила воєнний стан на 30 днів, чого вона не робила навіть під час анексії Криму» [40]. Газета «El Periodico» публікує аналітичний матеріал також з приводу впровадження воєнного стану, проте під призмою **корупції**. Президент Порошенко описується як «непопулярний», «один з олігархів колишнього режиму». Згадується платоспроможність українців: «Олігархи продовжують контролювати країну, добробут більшості українців суттєво погіршився з 2013 року через серйозну рецесію 2014–2015 років, конфлікт з Росією та політику скорочень і коригувань» [29]. У матеріалі також ідеться про **утиски свободи слова** в країні: «Незважаючи на обіцянки Порошенка, Україна залишається однією з найбільш корумпованих країн світу, посідаючи 130 місце зі 180 країн у рейтингу Transparency International. Напади та переслідування

активістів і журналістів є частими, а уряд перешкоджає роботі громадських організацій» [29].

У контексті проведення у нас фіналу Ліги Чемпіонів «Реал»—«Ліверпуль» зустрічаємо публікації і про нашу столицю. Як пише газета «АВС»: «Зелені пагорби, барвисті будівлі та золоті куполи багатьох церков є відмінними рисами цього красивого та приємного міста з трьома з половиною мільйонами жителів. Радянський відбиток є, але він не зовсім помітний, якщо не переноситись у периферійні околиці, де рясніють безкінечні ряди людських вуличок» [22]. Про переміщених осіб пише і «El Confidencial»: «Країна у стані війни, війни з майже двома мільйонами переміщених осіб, але багато хто в Європі про це забув» [28].

Цікавою характеристикою України, що присутня у 2018 році, є **репродуктивний туризм та бідність**. Політичну нестабільність відзначає газета «20Minutos»: «Країна з незрозумілим алфавітом, де революція кожні десять років і війна з Росією» [20]. Та увага цієї публікації сфокусована на економічних труднощах українців, через які жінки зважуються на сурогатне материнство: «Трое жінок дізналися про існування сурогатного материнства через оголошення в Інтернеті та погодилися, спокусившись обіцянкою, що за 9 місяців вони зможуть заробити більше грошей, ніж за роки роботи. В Україні мінімальна зарплата становить 100 євро (у вісім разів менше, ніж в Іспанії), а середня зарплата менше 300 євро на місяць» [20].

Цікаво, що вже у 2019 році іспанські видання називають Україну одним із найбільших репродуктивних центрів світу, підкреслюючи при цьому, що корупція полегшує надання незаконних послуг. Газета «El Confidencial» пише: «За останні роки Україна стала одним із головних напрямів для сімей, які шукають батьківства через сурогатне материнство» [43]. В той час як «El Diario» зазначає: «З грошима українським соцслужбам було легко пришвидшити процедури» [5]. Загалом видання показово висвітлює проблеми іміджу України: «Країна, позначена нещастям, наслідками Чорнобильської катастрофи та збройним конфліктом. Фактично це не тільки найбільш корумпована та найбідніша країна в Європі, але й ЗМІ, журналісти та неурядові організації бачать, що уряд постійно загрожує їхній свободі слова та асоціаціям» [5].

Загалом у 2019 році увага до України збільшується на 33%, що насамперед пов'язане з виборами президента у нашій державі та з міжнародними переговорами на кшталт зустрічей лідерів «нормандської четвірки» [4]. В публікаціях говориться про низький рівень життя та **відтік робочої сили**: «Електорат однієї з найбідніших країн Європи, де середня зарплата становить близько 300 євро на місяць, а мільйони людей виїхали за кордон у пошуках кращих можливостей» [5].

Підвищенню інтересу до нашої держави і навіть розвитку зовнішнього туризму сприяв і вихід на світові екрани мінісеріалу «**Чорнобиль**», в якому йдеться про трагічну катастрофу на ЧАЕС. Як пише газета «АВС»: «Тепер, після успіху мінісеріалу НВО "Чорнобиль", бронювання в агентствах, які організують тур, різко зросло. Оператори SoloEast і Chernobyl Tour повідомляють про зростання попиту на екскурсії до місць катастрофи на 40%» [8].

Значна медіаувага надається і постаті новообраного президента України **Володимира Зеленського**. Присутні позитивні очікування від нового президента України, адже як пише видання «20Minutos»: «Прихід Зеленського на посаду президента в травні вдихнув нове життя в процес, який за допомогою цього саміту мав на меті відновити клімат довіри та прогрес у реалізації Мінських мирних угод, підписаних у вересні 2014 року та лютому 2015 року в білоруській столиці. Ця краща домовленість з Путіним, на відміну від його попередника Петра Порошенка, дозволила здійснити перший обмін полоненими з початку війни у вересні та повернути в листопаді три кораблі ВМС України, заарештовані Росією» [15]. При цьому у більшості публікацій новообраний президент згадується у рамках його сценічного минулого та підкреслюється відсутність в нього політичного досвіду. Як наголошує «ABC»: «Він більше схожий на кінозірку, ніж на типового політика» [11]. А видання «El Pais» називає В.Зеленського «коміком без політичного досвіду», «актором», «зіркою», і навіть «маріонеткою олігарха Коломойського» [36].

Натомість у 2020 році фокус уваги знову повертається до проблем **бідності**, значною мірою в контексті **коронавірусу**. Як описує «ABC»: «Деякі медичні центри в країні засуджують ситуацію з дефіцитом поставок і станом приміщень. Працівники оприлюднили відео, на яких видно стан пральних машин і ванн лікарні, покритих іржею. У місті з населенням трохи більше 31 тисячі осіб є лише одна лікарня та невелика місцева поліклініка для боротьби з COVID-19» [41]. Наголошується й на **геополітичному значенні України для Європи, чиннику війни і проблемі правлячих еліт**. Як пише «El Pais»: «Країна контрастів шукає себе в суворих умовах. Ця ключова для стабільності в Європі країна зазнала нападу з боку Росії, яка захопила Кримський півострів і підтримує сепаратистів на Донбасі. Вона також стала жертвою корупції, некомпетентності та егоїзму правлячого класу» [6].

Найбільше позитивних конотацій нашому іміджу у 2020 році додають публікації, пов'язані з футболом, насамперед в контексті матчів Ліги націй. Широко тиражувалося інтерв'ю Андрія Шевченка, у якому він проводить аналогії між коронавірусом та трагедією на ЧАЕС: «Тренер збірної України Андрій Шевченко порівняв пандемію коронавірусу з Чорнобильською ядерною катастрофою, яку він пережив, коли йому було дев'ять років, і він був змушений тікати з рідного міста, щоб шукати притулку в Києві... Шевченко похвалив медичних працівників у всьому світі за те, що вони "справжні герої нашого часу", і закликав людей дотримуватися правил, встановлених урядами» [39].

Важливу зміну фокусу публікацій ми спостерігаємо з 2021 року, коли протягом усього року медіа Іспанії публікують матеріали із занепокоєнням щодо загострення ситуації і можливого повномасштабного вторгнення Росії. У газеті «ABC» виходить стаття під назвою «Можлива війна в Україні» [16], а «El Pais» зазначає: «Тим часом зростає побоювання, що розвиток війни, яка вже забрала близько 14 000 життів, за даними ООН, останнього активного конфлікту в Європі, продовжується далі й далі» [37]. Зустрічаємо також матеріали, з наявними російськими пропагандистськими нарративами, де замість терміну «війна» використовується «військова операція». Так,

видання «La Razón» пише: «Росія продовжує військову операцію на кордонах з Україною, яку НАТО та Сполучені Штати широко критикують як спробу дестабілізації регіону» [14]. Про «періодичний конфлікт» на Донбасі пише газета «АВС»: «Кордон України з Росією є практично непридатною для проживання територією після більш ніж 7 років періодичного конфлікту між двома країнами. Ті, хто там живуть, щодня стикаються з небезпечною ситуацією, з якої вони не можуть вибратися» [21].

Таким чином, аналіз публікацій про Україну у медійному просторі провідних іспанських ЗМІ показує стрімке збільшення уваги до нашої держави як з боку медіа, так і іспаномовної громадськості після початку збройної агресії Росії. З моменту вторгнення російських військових у АР Крим та початку воєнних дій на території Донбасу тематика заповнює інформаційний простір Іспанії. Увага аналітичних матеріалів фокусується насамперед в контексті загроз, які несуть ці події для самої Європи, а також навколо процесів їх міжнародного врегулювання.

Важливо відзначити, що спостерігаємо також суттєву кількість російських наративів, які активно тиражуються у провідних ЗМІ Іспанії, насамперед щодо трактування подій. Особливо ці тенденції помітні з 2014 року, і поступово послаблюються із введенням інформаційних санкцій ЄС та з наближенням референдуму в Каталонії у 2017 році, коли країна приділяє вже значно більше уваги гігієні власного інформаційного простору, в т.ч. від російських пропагандистських впливів.

Здебільшого імідж України в період «гібридної» фази російської війни продовжував фокусуватися на таких процесах, як бідність, низький рівень життя, корупція, Чорнобиль, сурогатне материнство тощо. При цьому спостерігаємо поступове збільшення розуміння ролі України у безпековій архітектурі Європи та власне нашої самобутності й ідентичності, відмінної від російської. Наявне розуміння полярності геополітичного становища держави та складності внутрішньополітичних процесів, особливо брак справжніх національних еліт. Чинниками, що сприяють формуванню позитивного іміджу нашої держави, стає збільшення уваги іспаномовних медіа до різнопланових аспектів української культури, спорту (насамперед футболу), мистецького потенціалу та власне культурної спадщини України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корбут А. Питання Криму в Іспанії та країнах Латинської Америки: політичний та медійний виміри. URL: <https://drive.google.com/file/d/1t5cTfi-IPJeSLF52TQNgmX1CkIxtFPj/view>
2. Що європейці думають про Україну. (2015) Укрінформ. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1890740-scho-evropeytsi-dumayut-pro-ukrajinu-infografika.html
3. Alandete D. (2017) La maquinaria de injerencias rusa penetra la crisis catalana. El País. URL: https://elpais.com/politica/2017/09/22/actualidad/1506101626_670033.html

4. Archivo. ABC. URL:<https://www.abc.es/archivo/>
5. Assiego V. (2019) La historia se repite en Ucrania con la gestación subrogada. El Diario. URL: https://www.eldiario.es/opinion/zona-critica/historia-repite-ucrania-gestacion-subrogada_129_1394338.html
6. Bonet P. (2020) Ucrania: el precio de la libertad. El País. URL:https://elpais.com/elpais/2020/06/03/eps/1591173790_172028.html
7. Bonet P. (2014) Ucrania: las fronteras de un país bipolar. El País. URL:https://elpais.com/internacional/2014/02/20/actualidad/1392914384_087497.html
8. Carra A. (2014) Tour por Chernóbil o la guerra de Siria. ABC. URL:<http://kioskoymas.abc.es/noticias/sociedad/20140119/abcp-tour-chernobil-guerra-siria-20140119.html>
9. Colomer P. (2015) Ucrania: ¿conflicto congelado, o latente? Política Exterior. URL: <https://www.politicaexterior.com/ucrania-conflicto-congelado-o-latente/>
10. El hasta ahora actor cómico Volodímir Zelenski jura su cargo como nuevo presidente de Ucrania. (2019) ABC. URL:https://www.abc.es/internacional/abci-hasta-ahora-actor-comico-volodimir-zelenski-jura-cargo-como-nuevo-presidente-ucrania-201905201848_video.html
11. El hasta ahora actor cómico Volodímir Zelenski jura su cargo como nuevo presidente de Ucrania. (2019) ABC. URL:https://www.abc.es/internacional/abci-hasta-ahora-actor-comico-volodimir-zelenski-jura-cargo-como-nuevo-presidente-ucrania-201905201848_video.html
12. Escartin J. (2016) «1944», la canción que Jamala compuso como homenaje a su bisabuela y que acabó ganando Eurovisión. ABC. URL:https://www.abc.es/cultura/eurovision/abci-1944-cancion-jamala-compuso-como-homenaje-bisabuela-y-acabo-ganando-eurovision-201605150248_noticia.html
13. Fernández R. (2014) Kiev y los separatistas anuncian un alto el fuego en el este de Ucrania. El País. URL:https://elpais.com/internacional/2014/09/05/actualidad/1409909558_905553.html
14. Fernandez A. (2021). Qué hacen 114.000 tropas rusas estacionadas en la frontera con Ucrania. La Razón. URL:<https://www.larazon.es/internacional/20211117/fz44dtidcbarnu7zeqa3lyhdy.html>
15. Garde M. (2019) Putin y Zelenski cierran un calendario concreto para lograr la paz en Ucrania. 20Minutos. URL:<https://www.20minutos.es/noticia/4082670/0/rusia-y-ucrania-acuerdan-respetar-un-alto-el-fuego-y-el-canje-de-los-prisioneros/>
16. Girauta J. C. (2021). Posible guerra en Ucrania. ABC. URL:https://www.abc.es/opinion/abci-juan-carlos-girauta-posible-guerra-ucrania-202112122352_noticia.html
17. GoogleTrends. URL:<https://trends.google.com/trends/>
18. Hebrero E.V. (2016) La «bábushka» que lleva 30 años desafiando la radiación junto a Chernóbil. ABC. URL:https://www.abc.es/internacional/abci-babushka-lleva-30-anos-desafiando-radiacion-junto-chernobil-201604071117_noticia.html
19. La historia detrás de '1944', la canción que hizo ganar a Ucrania el festival de Eurovisión (2016) . 20Minutos. URL:<https://www.20minutos.es/noticia/2747350/0/eurovision-jamala-ucrania-cancion-historia-crimea/>
20. Larrañeta A. (2018) Los niños ahora vienen de Kiev: unas 200 parejas españolas viajan cada año para que las ucranianas les hagan padres. 20Minutos. URL:<https://www.20minutos.es/noticia/3432725/0/ninos-espanoles-vienen-de-kiev-gestacion-subrogada/> [in Spanish]

21. La vida en la frontera de Ucrania y Rusia. ABC. URL:https://www.abc.es/internacional/abci-vida-frontera-ucrania-y-rusia-202112221448_video.html
22. Mañueco R.M. (2018) Kiev, ciudad de colinas verdes, cúpulas doradas y el gran río Dniéper. ABC. URL:https://www.abc.es/viajar/destinos/europa/abci-champions-league-kiev-ciudad-colinas-verdes-cupulas-doradas-y-gran-dnieper-201805211642_noticia.html#vca=modulo&vso=abc&vmc=noticias-rel&vli=deportes
23. Mañueco R.M. (2015) La guerra olvidada de Ucrania ya se ha cobrado más de cinco mil muertos. ABC. URL:<http://kioskoymas.abc.es/noticias/internacional/20150201/abcp-guerra-olvidada-ucrania-cobrado-20150201.html>
24. Mañueco R.M. (2016) Merkel y Hollande no logran que Putin acepte una tregua duradera en Alepo. ABC. URL:https://www.abc.es/internacional/abci-merkel-y-hollande-no-logran-putin-accepte-tregua-duradera-alepo-201610192213_noticia.html
25. Mañueco R.M. (2017). Ucrania acusa a Rusia de estar detrás del último ciberataque global. ABC. URL:https://www.abc.es/tecnologia/abci-ucrania-acusa-rusia-estar-detras-ultimo-ciberataque-global-201707011905_noticia.html
26. Martínez A. (2014) ¿A quién interesa la división de Ucrania? El Confidencial. URL:https://www.elconfidencial.com/mundo/2014-02-25/a-quien-interesa-la-division-de-ucrania_93508/
27. Más de 70.000 opositores vuelven a las calles de Kiev. (2014) ABC. URL:<https://www.abc.es/internacional/20140210/rc-opositores-vuelven-calles-kiev-201402100119.html>
28. Ojeda D. (2018) Real Madrid-Liverpool, una final de Champions League en un país en guerra. El Confidencial. URL:https://www.elconfidencial.com/deportes/futbol/champions/2018-05-25/final-champions-real-madrid-liverpool-ucrania-guerra_1568578/
29. Oliveras E. (2018) El lado oscuro de la crisis de Ucrania. El Periodico. URL:<https://www.elperiodico.com/es/opinion/20181130/lado-oscuro-crisis-ucrania-7176992>
30. OTAN teme que Rusia disfrace de humanitario el envío de sus tropas a Ucrania. (2014). ABC. URL:<https://www.abc.es/internacional/20140806/abci-ucrania-rusia-201408061737.html>
31. Otero J. (2019) Zozulya se defiende: «No soy nazi». El País. URL:https://elpais.com/deportes/2019/12/19/actualidad/1576776038_911699.html
32. Pedro N. (2018) Rusia y la lenta destrucción de Ucrania. El País. URL:<https://agendapublica.elpais.com/noticia/14554/rusia-lenta-destruccion-ucrania>
33. Rusia no suelta la presa. (2013) ABC. URL:<http://kioskoymas.abc.es/noticias/opinion-enfoque/20150210/abcp-rusia-suelta-presa-20150210.html>
34. Rusia prohíbe el paso de vuelos ucranianos por su territorio. (2024) ABC. URL: <https://www.abc.es/internacional/20140807/abci-rusia-prohibe-paso-vuelos-201408071825.html>
35. Sahuquillo M.R. Dominguez B. (2017) Un potente ciberataque afecta a grandes empresas de todo el mundo. El País. URL:https://elpais.com/internacional/2017/06/27/actualidad/1498568187_011218.html
36. Sahuquillo M.R. (2019) El cómico Zelenski gana la presidencia en Ucrania. El País. URL:https://elpais.com/internacional/2019/04/21/actualidad/1555857997_547314.html
37. Sahuquillo M.R. (2021) Rusia advierte a Ucrania sobre el riesgo de una guerra a gran escala en el Este. El País. URL:<https://elpais.com/internacional/2021-04-12/rusia-advierte-a-ucrania-sobre-el-riesgo-de-una-guerra-a-gran-escala-en-el-este.html>

38. Sevilla E.Y. (2015) España no puede fallar ante la valiente Ucrania. ABC. URL:<http://kioskoymas.abc.es/noticias/deportes/20150327/abcp-espana-puede-fallar-ante-20150327.html>
39. Shevchenko compara el coronavirus con el desastre nuclear de Chernóbil. (2020). ABC. URL:https://www.abc.es/deportes/futbol/abci-shevchenko-compara-coronavirus-desastre-nuclear-chernobil-202003290859_noticia.html
40. Sube la tensión entre Rusia y Ucrania con la «amenaza de guerra total» y el despliegue de misiles rusos. (2018) Ultima Hora. URL:<https://www.ultimahora.es/noticias/internacional/2018/11/28/1041349/sube-tension-entre-rusia-ucrania-amenaza-guerra-total-despliegue-misiles-rusos.html>
41. Un hospital en Ucrania denuncia la falta de medios para luchar contra la COVID-19. (2020) ABC. URL: https://www.abc.es/internacional/abci-hospital-ucrania-denuncia-falta-medios-para-luchar-contra-covid-19-202004041818_video.html
42. Un misil derriba en Ucrania un avión de la aerolínea Malaysia Airlines con 298 personas a bordo. (2014) El Mundo. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2014/07/17/53c7ea82268e3e9f568b4587.html>
43. Zuil M. (2019) Nueva pesadilla en Kiev: otras 30 familias españolas atrapadas con sus bebés. El Confidencial. https://www.elconfidencial.com/espana/2019-03-29/ucrania-vientre-alquiler-gestacion-pasaporte-colapso_1910646/

REFERENCES

1. Korbut A. *Pytannia Krymu v Ispanii ta krainakh Latyns'koi Ameryky: politychnyj i medijnyj vymiry*. [The issue of Crimea in Spain and Latin American countries: political and media dimensions]. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1t5cTfi-IPJJeSLF52TQNgmX1CkIxtFPj/view> [in Ukrainian].
2. Scho ievropejtsi dumaiut' pro Ukrainu. [What Europeans think about Ukraine]. (2015). Ukrinform. Retrieved from https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1890740-scho-evropejtsi-dumayut-pro-ukrajinu-infografika.html [in Ukrainian].
3. Alandete D. (2017) La maquinaria de injerencias rusa penetra la crisis catalana. El País. URL: https://elpais.com/politica/2017/09/22/actualidad/1506101626_670033.html [in Spanish].
4. Archivo. ABC Retrieved from <https://www.abc.es/archivo/> [in Spanish].
5. Assiego V. (2019) La historia se repite en Ucrania con la gestación subrogada. El Diario. Retrieved from https://www.eldiario.es/opinion/zona-critica/historia-repite-ucrania-gestacion-subrogada_129_1394338.html [in Spanish].
6. Bonet P. (2020) Ucrania: el precio de la libertad. El País. Retrieved from https://elpais.com/elpais/2020/06/03/eps/1591173790_172028.html [in Spanish].
7. Bonet P. (2014) Ucrania: las fronteras de un país bipolar. El País. Retrieved from https://elpais.com/internacional/2014/02/20/actualidad/1392914384_087497.html [in Spanish].
8. Carra A. (2014) Tour por Chernóbil o la guerra de Siria. ABC. Retrieved from <http://kioskoymas.abc.es/noticias/sociedad/20140119/abcp-tour-chernobil-guerra-siria-20140119.html> [in Spanish].

9. Colomer P. (2015) Ucrania: ¿conflicto congelado, o latente? Política Exterior. Retrieved from <https://www.politicaexterior.com/ucrania-conflicto-congelado-o-latente/> [in Spanish].
10. El hasta ahora actor cómico Volodímir Zelenski jura su cargo como nuevo presidente de Ucrania. (2019) ABC. Retrieved from https://www.abc.es/internacional/abci-hasta-ahora-actor-comico-volodimir-zelenski-jura-cargo-como-nuevo-presidente-ucrania-201905201848_video.html [in Spanish].
11. El hasta ahora actor cómico Volodímir Zelenski jura su cargo como nuevo presidente de Ucrania. (2019) ABC. Retrieved from https://www.abc.es/internacional/abci-hasta-ahora-actor-comico-volodimir-zelenski-jura-cargo-como-nuevo-presidente-ucrania-201905201848_video.html [in Spanish].
12. Escartin J. (2016) «1944», la canción que Jamala compuso como homenaje a su bisabuela y que acabó ganando Eurovisión. ABC. Retrieved from https://www.abc.es/cultura/eurovision/abci-1944-cancion-jamala-compuso-como-homenaje-bisabuela-y-acabo-ganando-eurovision-201605150248_noticia.html [in Spanish].
13. Fernández R. (2014) Kiev y los separatistas anuncian un alto el fuego en el este de Ucrania. El País. Retrieved from https://elpais.com/internacional/2014/09/05/actualidad/1409909558_905553.html [in Spanish].
14. Fernandez A. (2021). Qué hacen 114.000 tropas rusas estacionadas en la frontera con Ucrania. La Razón. Retrieved from <https://www.larazon.es/internacional/20211117/fz44dtidcbagrnu7zeqa3lyhdy.html> [in Spanish].
15. Garde M. (2019) Putin y Zelenski cierran un calendario concreto para lograr la paz en Ucrania. 20Minutos. Retrieved from <https://www.20minutos.es/noticia/4082670/0/rusia-y-ucrania-acuerdan-respetar-un-alto-el-fuego-y-el-canje-de-los-prisioneros/> [in Spanish].
16. Girauta J. C. (2021). Posible guerra en Ucrania. ABC. Retrieved from https://www.abc.es/opinion/abci-juan-carlos-girauta-posible-guerra-ucrania-202112122352_noticia.html [in Spanish].
17. GoogleTrends. Retrieved from <https://trends.google.com/trends/> [in Spanish].
18. Hebrero E.V. (2016) La «bábushka» que lleva 30 años desafiando la radiación junto a Chernóbil. ABC. Retrieved from https://www.abc.es/internacional/abci-babushka-lleva-30-anos-desafiando-radiacion-junto-chernobil-201604071117_noticia.html [in Spanish].
19. La historia detrás de '1944', la canción que hizo ganar a Ucrania el festival de Eurovisión (2016) . 20Minutos. <https://www.20minutos.es/noticia/2747350/0/eurovision-jamala-ucrania-cancion-historia-crimea/> [in Spanish].
20. Larrañeta A. (2018) Los niños ahora vienen de Kiev: unas 200 parejas españolas viajan cada año para que las ucranianas les hagan padres. 20Minutos. Retrieved from <https://www.20minutos.es/noticia/3432725/0/ninos-espanoles-vienen-de-kiev-gestacion-subrogada/> [in Spanish]
21. La vida en la frontera de Ucrania y Rusia. ABC. Retrieved from https://www.abc.es/internacional/abci-vida-frontera-ucrania-y-rusia-202112221448_video.html [in Spanish].
22. Mañueco R.M. (2018) Kiev, ciudad de colinas verdes, cúpulas doradas y el gran río Dniéper. ABC. Retrieved from <https://www.abc.es/viajar/destinos/europa/abci-champions-league-kiev-ciudad-colinas-verdes-cupulas-doradas-y-gran>

- dnieper-201805211642_noticia.html#vca=modulo&vso=abc&vmc=noticias-rel&vli=deportes [in Spanish].
23. Mañueco R.M. (2015) La guerra olvidada de Ucrania ya se ha cobrado más de cinco mil muertos. ABC. Retrieved from <http://kioskoymas.abc.es/noticias/internacional/20150201/abcp-guerra-olvidada-ucrania-cobrado-20150201.html> [in Spanish].
 24. Mañueco R.M. (2016) Merkel y Hollande no logran que Putin acepte una tregua duradera en Aleppo. ABC. Retrieved from https://www.abc.es/internacional/abci-merkel-y-hollande-no-logran-putin-accepte-tregua-duradera-alepo-201610192213_noticia.html [in Spanish].
 25. Mañueco R.M. (2017) Ucrania acusa a Rusia de estar detrás del último ciberataque global. ABC. Retrieved from https://www.abc.es/tecnologia/abci-ucrania-acusa-rusia-estar-detras-ultimo-ciberataque-global-201707011905_noticia.html [in Spanish].
 26. Martínez A. (2014) ¿A quién interesa la división de Ucrania? El Confidencial. Retrieved from https://www.elconfidencial.com/mundo/2014-02-25/a-quien-interesa-la-division-de-ucrania_93508/ [in Spanish].
 27. Más de 70.000 opositores vuelven a las calles de Kiev. (2014) ABC. Retrieved from <https://www.abc.es/internacional/20140210/rc-opositores-vuelven-calles-kiev-201402100119.html> [in Spanish].
 28. Ojeda D. (2018) Real Madrid-Liverpool, una final de Champions League en un país en guerra. El Confidencial. Retrieved from https://www.elconfidencial.com/deportes/futbol/champions/2018-05-25/final-champions-real-madrid-liverpool-ucrania-guerra_1568578/ [in Spanish].
 29. Oliveras E. (2018) El lado oscuro de la crisis de Ucrania. El Periodico. Retrieved from <https://www.elperiodico.com/es/opinion/20181130/lado-oscuro-crisis-ucrania-7176992> [in Spanish].
 30. OTAN teme que Rusia disfrace de humanitario el envío de sus tropas a Ucrania. (2014). ABC. Retrieved from <https://www.abc.es/internacional/20140806/abci-ucrania-rusia-201408061737.html> [in Spanish].
 31. Otero J. (2019) Zozulya se defiende: «No soy nazi». El País. Retrieved from https://elpais.com/deportes/2019/12/19/actualidad/1576776038_911699.html [in Spanish].
 32. Pedro N. (2018) Rusia y la lenta destrucción de Ucrania. El País. Retrieved from <https://agendapublica.elpais.com/noticia/14554/rusia-lenta-destruccion-ucrania> [in Spanish].
 33. Rusia no suelta la presa. (2013) ABC. Retrieved from <http://kioskoymas.abc.es/noticias/opinion-enfoque/20150210/abcp-rusia-suelta-presa-20150210.html> [in Spanish].
 34. Rusia prohíbe el paso de vuelos ucranianos por su territorio. (2024) ABC. Retrieved from <https://www.abc.es/internacional/20140807/abci-rusia-prohibe-paso-vuelos-201408071825.html> [in Spanish].
 35. Sahuquillo M.R. Dominguez B. (2017) Un potente ciberataque afecta a grandes empresas de todo el mundo. El País. Retrieved from https://elpais.com/internacional/2017/06/27/actualidad/1498568187_011218.html [in Spanish].
 36. Sahuquillo M.R. (2019) El cómico Zelenskigana la presidencia en Ucrania. El País. Retrieved from https://elpais.com/internacional/2019/04/21/actualidad/1555857997_547314.html [in Spanish].
 37. Sahuquillo M.R. (2021) Rusia advierte a Ucrania sobre el riesgo de una guerra a gran escala en el Este. El País. Retrieved from <https://elpais.com/internacional/2021-04-12/>

- rusia-advierde-a-ucrania-sobre-el-riesgo-de-una-guerra-a-gran-escala-en-el-este.html [in Spanish].
38. Sevilla E.Y. (2015) España no puede fallar ante la valiente Ucrania. ABC. Retrieved from <http://kioskoymas.abc.es/noticias/deportes/20150327/abcp-espana-puede-fallar-ante-20150327.html> [in Spanish].
 39. Shevchenko compara el coronavirus con el desastre nuclear de Chernóbil. (2020). ABC. Retrieved from https://www.abc.es/deportes/futbol/abci-shevchenko-compara-coronavirus-desastre-nuclear-chernobil-202003290859_noticia.html [in Spanish].
 40. Sube la tensión entre Rusia y Ucrania con la «amenaza de guerra total» y el despliegue de misiles rusos. (2018) Ultima Hora. Retrieved from <https://www.ultimahora.es/noticias/internacional/2018/11/28/1041349/sube-tension-entre-rusia-ucrania-amenaza-guerra-total-despliegue-misiles-rusos.html> [in Spanish].
 41. Un hospital en Ucrania denuncia la falta de medios para luchar contra la COVID-19. (2020) ABC. Retrieved from https://www.abc.es/internacional/abci-hospital-ucrania-denuncia-falta-medios-para-luchar-contra-covid-19-202004041818_video.html [in Spanish].
 42. Un misil derriba en Ucrania un avión de la aerolínea Malaysia Airlines con 298 personas a bordo. (2014) El Mundo. Retrieved from <https://www.elmundo.es/internacional/2014/07/17/53c7ea82268e3e9f568b4587.html> [in Spanish].
 43. Zuil M. (2019) Nueva pesadilla en Kiev: otras 30 familias españolas atrapadas con sus bebés. El Confidencial. Retrieved from https://www.elconfidencial.com/espana/2019-03-29/ucrania-vientre-alquiler-gestacion-pasaporte-colapso_1910646/ [in Spanish].